

MIJN VERHAAL

Michelle Obama

Mijn verhaal

Vertaald uit het Engels door Rob de Ridder

HOLLANDS DIEP

AMSTERDAM

2021

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Sebes & Bisseling Literary Agency te Amsterdam

Oorspronkelijke titel: *Becoming*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Crown Publishing Group, 2018

© Michelle Obama, 2018

© Vertaling uit het Engels: Rob de Ridder, 2018

© Nederlandse uitgave: Hollands Diep, Amsterdam 2021

© Omslagfoto: Miller Mobley

Omslagontwerp: Christopher Brand

Omslagontwerp Nederlandse uitgave: Peter de Lange, Amsterdam

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 5436 3

ISBN 978 90 488 4077 9 (e-book)

NUR 320

www.hollandsdiep.nl

www.overamsteluitgevers.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor alle mensen die me hebben geholpen te worden wie ik ben.
Zij die me hebben opgevoed: Fraser, Marian, Craig en mijn hele familie,
mijn kring sterke vrouwen, die me altijd hebben gesteund, mijn loyale
en toegewijde staf, op wie ik nog steeds trots ben.*

*Voor de liefdes van mijn leven:
Malia en Sasha, de twee lievelingen die de reden zijn van mijn bestaan,
en ten slotte Barack, die me altijd een interessante reis heeft beloofd.*

Inhoudsopgave

Aan de lezer	9
Voorwoord	11
Hoe ik Michelle werd	17
Hoofdstuk 1	19
Hoofdstuk 2	35
Hoofdstuk 3	51
Hoofdstuk 4	63
Hoofdstuk 5	75
Hoofdstuk 6	91
Hoofdstuk 7	107
Hoofdstuk 8	117
Hoe ik Obama werd	131
Hoofdstuk 9	133
Hoofdstuk 10	153
Hoofdstuk 11	167
Hoofdstuk 12	187
Hoofdstuk 13	199
Hoofdstuk 14	215
Hoofdstuk 15	231
Hoofdstuk 16	251
Hoofdstuk 17	273
Hoofdstuk 18	297

Hoe ik meer werd	305
Hoofdstuk 19	307
Hoofdstuk 20	327
Hoofdstuk 21	347
Hoofdstuk 22	365
Hoofdstuk 23	393
Hoofdstuk 24	419
Epiloog	449
Dankbetuiging	455
Fotoverantwoording	461

Aan de lezer

Toen ik begon met het schrijven van *Becoming*, wist ik nog niet hoe het boek vorm zou krijgen, laat staan wat de titel zou kunnen zijn. Wat ik wel wist, is dat ik eerlijk wilde zijn en dat geldt ook voor deze editie. Toen ik opgroeide in de South Side van Chicago in de jaren zestig en zeventig, waren mijn ouders, Fraser en Marian Robinson, altijd eerlijk tegen mij en mijn broer Craig. Ze hebben de waarheid nooit mooier gemaakt dan ze was, omdat ze wisten dat wij met de realiteit konden omgaan. Datzelfde respect wil ik jou betuigen.

Daarom beloof ik je dat ik je mijn verhaal zal vertellen met alle moois en minder fraais, vanaf het moment dat ik in de kleuterklas worstelde met het antwoord op een vraag tot mijn eerste kus, en van de onzekerheden in mijn tienertijd tot de chaos van campagne voeren en de wonderlijke ervaring van handen schudden met de koningin van Engeland.

Ik hoop dat je je niet te veel laat meeslepen door de glitter en glamour van het Witte Huis, omdat de meest betekenisvolle delen van mijn verhaal niet te maken hebben met de baljurken of staatsdiners. Het gaat juist om de kleine dingen: de manier waarop mijn grootvader glimlachte als hij zijn favoriete plaat op de platenspeler legde, de geur in ons huis als mijn moeder met de voorjaarsschoonmaak bezig was, het geluid van een ijskrabber op een autoraam hartje winter in Chicago.

Tijdens het schrijfproces realiseerde ik me dat geen herinnering te klein is. Elk detail van ons verhaal heeft betekenis. Sommige herinneringen kunnen een pijnscheut veroorzaken, vooral als het gaat

om gebeurtenissen uit je jeugd. Ik kan nog steeds het gevoel van schaamte oproepen van toen ik op jonge leeftijd faalde ten overstaan van mijn klasgenoten. Ik kan nog steeds de knoop in mijn maag voelen omdat iemand aan mij twijfelde. En ik voel nog steeds de pijn en de leegte die gepaard gaan met het verlies van een dierbare. Voor iedereen komt er een moment in het leven dat pijnlijk en verdrietig is, en dat je niet zelf kunt oplossen.

Die gevoelige plekken – die we het hardst proberen verborgen te houden – zijn vaak de delen van onszelf die het meest waard zijn om te delen. Gevoelens van ongemak en worsteling zijn tekenen dat we hard werken om de grootste waarheden over onszelf te ontdekken. Als ik terugkijk op mijn eigen leven tot nu toe, zie ik dat ik juist door die heel moeilijke momenten de kracht heb kunnen vinden voor verandering of doelgerichter uitvinden wie ik wil zijn.

Dit soort dingen zijn gewoonlijk niet de dingen die we makkelijk delen met een ander. Doorgaans zijn we het drukst met wat ik onze ‘statistieken’ noem: schoolcijfers, sportieve prestaties en welk merk jeans je je kunt veroorloven. Maar eerlijk, ons verhaal is het belangrijkste – het hele verhaal, inclusief die momenten waarop we ons een beetje kwetsbaar voelen. Maar al te vaak is het zo dat we bij het delen van die onderdelen van onze verhalen niet alleen de schoonheid zien van onze persoonlijke reis, maar ook in die van iemand anders.

Ik hoop dat je, terwijl je mijn verhaal leest, nadenkt over dat van jezelf; jouw eigen verhaal is het mooiste cadeau dat je je kunt wensen. Butsen en blaren oplopen, plezier hebben, triomfen vieren en onbedaarlijk lachen – dit alles samen maakt wie je bent. En wie je bent is niet een statisch, onveranderlijk ding. Wie je bent verandert elke dag en elk jaar, en niemand weet welke wendingen ons leven zal nemen. Dat is waar het bij *becoming*, jezelf worden, om draait. En net als jij heb ik wat dat betreft nog een lange weg te gaan.

Voorwoord

Maart 2017

Toen ik klein was, had ik enkele eenvoudige wensen. Ik wilde een hond. Ik wilde een huis met trappen: twee verdiepingen voor één gezin. Ik wilde om de een of andere reden een vijfdeurs stationcar in plaats van de tweedeurs Buick, mijn vaders trots en glorie. Toen ik wat groter was, vertelde ik iedereen altijd dat ik kinderarts wilde worden. Waarom?

Omdat ik het heerlijk vond om met kleine kinderen te spelen en omdat ik al gauw leerde dat volwassenen dat graag wilden horen. *O, een dokter! Wat goed gekozen!* In die tijd droeg ik vlechtjes, commandeerde ik mijn oudere broer en presteerde ik het om altijd, wat er ook gebeurde, op school hoge cijfers te halen. Ik was ambitieus, hoewel ik eigenlijk niet precies wist wat ik wilde. Nu denk ik dat het een van de meest nutteloze vragen is die een volwassene een kind kan stellen: *wat wil je worden als je groot bent?* Alsof je op een gegeven moment iets wordt en dat is dan dat.

Tot nu toe ben ik jurist geweest. Ik was vicevoorzitter van een ziekenhuis en directeur van een non-profitorganisatie die jonge mensen helpt een carrière te volgen die er iets toe doet. Ik ben een zwarte werkstudent geweest op een prestigieus, grotendeels wit *college*. Ik was vaak de enige vrouw, de enige Afro-Amerikaanse, in allerlei verschillende vertrekken. Ik ben een bruid geweest, een gestreste moeder, een diepbedroefde dochter. En tot voor kort was ik *first lady* van de Verenigde Staten van Amerika. Ik werd door de functie

uitgedaagd en ze maakte me deemoedig, bemoedigde me en maakte me klein, en soms dit alles tegelijk. Ik ben pas net gaan verwerken wat er de afgelopen jaren eigenlijk is gebeurd, vanaf het moment in 2006 dat mijn echtgenoot het voor het eerst had over een gooi doen naar het presidentschap, tot waar we nu zijn. Het is me de tocht wel geweest.

Als je first lady bent, laat Amerika zich zien in al zijn extremen. Ik ben bij geldinzamelingen geweest in huizen die er eerder uitzagen als musea vol kunst, huizen met badkuipen van halfedelsteen. Ik heb gezinnen bezocht die alles kwijt waren geraakt in de orkaan Katrina, die in tranen waren en dankbaar omdat ze een koelkast en een fornuis hadden die werkten. Ik heb mensen ontmoet die ik oppervlakkig en onoprecht vind en andere – leerkrachten en echtgenotes van militairen en nog zoveel anderen – die me aan het lachen maakten en me vervulden van hoop en die gelukkig vergaten hoe ze me aan moesten spreken zo gauw we in de aarde van een tuin stonden te wroeten.

Ik ben opgehemeld als de machtigste vrouw ter wereld en neergehaald als een 'boze zwarte vrouw'. Ik heb die mensen willen vragen welk deel van die uitdrukking hen het meest stoorde: was het 'boos' of 'zwart' of 'vrouw'? Ik ben glimlachend op de foto gegaan met mensen die mijn echtgenoot op de tv voor de vreselijkste dingen uitmaakten, maar toch een ingelijste herinnering wilden. Op internet wordt van alles over mij in twijfel getrokken, zelfs of ik wel een vrouw ben. Een lid van het Congres heeft grappen gemaakt over mijn achterwerk. Ik ben gekwetst, woedend geweest. Maar in de meeste gevallen heb ik geprobeerd dit soort dingen weg te lachen.

Er zijn heel veel dingen die ik nog niet weet over Amerika, over het leven, over de toekomst. Maar ik ken mezelf. Mijn vader, Fraser, leerde me hard te werken, vaak te lachen en me aan mijn woord te houden. Mijn moeder, Marian, liet me zien hoe ik voor mezelf moest denken en voor mezelf moest opkomen. In ons benauwde appartementje in de South Side van Chicago hielpen ze me samen de waarde

te zien in ons verhaal, in mijn verhaal, in het grotere verhaal van ons land. Zelfs wanneer het niet leuk of volmaakt is. Zelfs wanneer het realistischer is dan je had gewild. Jouw verhaal is wat je hebt, wat je altijd zult hebben. Het is iets wat jij bezit.

Acht jaar lang heb ik in het Witte Huis gewoond, een gebouw met ontelbaar veel trappen. En liften, een bowlingbaan en een bloemenverzorger in huis. Ik sliep in een bed onder luxe linnengoed. Ons eten werd bereid door een team koks van wereldklasse en opgediend door professionals die beter waren opgeleid dan die in welk dries-terrenrestaurant of hotel dan ook. Agenten van de geheime dienst, compleet met oortjes en pistolen en een uiterst serieuze blik, stonden voor de deur en deden hun uiterste best om buiten het privéleven van ons gezin te blijven. We raakten eraan gewend, na een tijdje, min of meer, aan de vreemde grandeur van ons nieuwe huis en ook aan de constante, stille aanwezigheid van anderen.

Het Witte Huis is waar onze twee meisjes met ballen speelden in de gangen en in bomen klonnen naast de South Lawn. Het is waar mijn echtgenoot, Barack Obama, tot laat in de nacht wakker bleef om in de Treaty Room briefings en concepten van toespraken te lezen en waar Sunny, een van onze honden, weleens op het tapijt poepte. Ik kon op het Trumanbalkon gaan staan om naar de toeristen te kijken die poseerden met hun selfiesticks en door de spijlen tuurden en probeerden te raden wat binnen allemaal gebeurde. Er waren dagen dat ik dacht dat ik stikte door het feit alleen al dat de ramen om veiligheidsredenen gesloten moesten blijven, dat ik nergens frisse lucht in kon ademen zonder gedoe te veroorzaken. Er waren andere dagen waarop ik onder de indruk was van de bloeiende witte magnolia's buiten, de dagelijkse drukte van het regeren, de grootsheid van een militair welkom. Er waren dagen, weken en maanden waarin ik de politiek haatte. En er waren momenten waarop de schoonheid van dit land en zijn mensen me zo overdonderde, dat ik niets wist te zeggen.

En toen was het voorbij. Zelfs als je het aan ziet komen, zelfs als

de laatste weken vol zijn met emotioneel afscheid nemen, dan nog is de dag zelf een vage vlek. Iemand legt een hand op een bijbel, een eed wordt nagezegd. Het meubilair van de ene president wordt naar buiten gesjouwd terwijl dat van de andere naar binnen gaat. Kasten worden binnen enkele uren leeggehaald en weer gevuld. Zo gaat het, er komen nieuwe hoofden op nieuwe kussens, nieuwe persoonlijkheden, nieuwe dromen. En als het afgelopen is, als je voor de laatste keer de deur uit gaat van het beroemdste adres van de wereld, dan moet je je op vele manieren zien te hervinden.

Laat me hier dan beginnen, met kleine dingen die nog niet zo lang geleden zijn gebeurd. Ik was thuis in het huis van rode baksteen waar ons gezin kortgeleden naartoe is verhuisd. Ons nieuwe huis staat een kilometer of drie van ons oude aan een straat in een rustige buurt. We zijn nog aan het inrichten. Het meubilair in de woonkamer staat ongeveer hetzelfde als in het Witte Huis. Overal in huis zijn herinneringen te vinden die ons zeggen dat het allemaal echt is gebeurd: foto's van onze vakanties met het hele gezin in Camp David, met de hand gemaakte potten die me door *Native American*-leerlingen zijn geschonken, een boek gesigneerd door Nelson Mandela. Wat zo merkwaardig was aan deze avond, was dat iedereen weg was. Barack was op reis. Mijn jongste dochter Sasha was uit met vrienden. Mijn oudste dochter Malia woonde en werkte in New York, voordat ze begon met haar studie. Alleen ik, onze twee honden en een stil, leeg huis – dat heb ik acht jaar niet gekend.

En ik had honger. Ik liep van onze slaapkamer de trap af, de honden op mijn hielen. In de keuken deed ik de koelkast open. Ik vond een brood, pakte twee sneden en stopte die in de broodrooster. Ik deed een kast open en pakte een bord. Ik weet dat het raar is om te zeggen, maar om een bord van een plank in de keuken te pakken zonder dat iemand erop staat om het voor mij te pakken, om daar te staan kijken hoe het brood in de broodrooster bruin wordt, voelt alsof ik weer terug ben in mijn oude leven. Of misschien is het mijn nieuwe leven, dat zich begint te openbaren.

Uiteindelijk roosterde ik niet alleen het brood; ik maakte een kaastosti door vette cheddar tussen de boterhammen te leggen en ze op het bord in de magnetron te verwarmen. Daarna liep ik met het bord naar de achtertuin. Ik hoefde het niemand te vertellen. Ik deed het gewoon. Ik had blote voeten onder shorts. De winterkilte was eindelijk voorbij. Het rook naar lente. Ik ging op een trede van onze veranda zitten en voelde aan mijn voeten dat de tuintegels nog warm waren van de zon. Ergens ver weg begon een hond te blaffen en mijn honden stonden stil te luisteren, blijkbaar even in de war. Het kwam in me op dat dit een vreemd geluid voor ze moest zijn aangezien we in het Witte Huis geen burens hadden, laat staan buurhonden. Voor hen was alles nieuw. Terwijl de honden wegsprongen om de grenzen van de tuin te verkennen, at ik in het donker mijn tosti en voelde me op de best mogelijke manier alleen. Ik dacht niet aan de bewakers met hun geweren die op nog geen honderd meter van me af in de speciaal voor hen gebouwde commandopost in onze garage bivakkeerden, of aan het gegeven dat ik geen straat in kan lopen zonder beveiliging. Ik dacht niet aan de nieuwe president, en trouwens ook niet aan de oude.

In plaats daarvan bedacht ik dat ik over een paar minuten weer naar binnen zou gaan, mijn bord zou afspoelen in de gootsteen en dan naar bed zou gaan, misschien eerst een raam zou openzetten zodat ik de lentelucht kon voelen – hoe heerlijk zou dat zijn. Ik dacht er ook aan dat de stilte me voor het eerst echt de mogelijkheid bood om na te denken. Als first lady moest ik er aan het einde van een drukke week aan worden herinnerd waarmee die was begonnen. Maar tijd begint nu heel anders te voelen. Mijn meisjes die het Witte Huis binnenkwamen met hun Polly-poppen, een dekentje genaamd Blankie en knuffeltijger Tiger, zijn nu tieners, jonge vrouwen met hun eigen plannen en stemmen. Mijn man past zich op eigen wijze aan het leven na het Witte Huis aan, komt op eigen wijze op adem. En ik zit hier, in dit nieuwe huis, en wil een heleboel zeggen.

Hoe ik Michelle werd

1

Een groot deel van mijn jeugd heb ik gehoord hoe het klinkt om ergens moeite voor te doen. Het kwam in de vorm van slechte muziek, of althans amateurmuziek, die door de houten vloer van mijn slaapkamer drong – het plink, plink, plonk van leerlingen die beneden aan de piano zaten van mijn oudtante Robbie, waar ze langzaam en onvolmaakt toonladders instudeerden. Ons gezin woonde in de buurt South Shore in Chicago, in een keurig bakstenen huis dat eigendom was van Robbie en haar man Terry. Mijn ouders huurden een appartement op de eerste verdieping, Robbie en Terry woonden zelf op de begane grond. Robbie was een tante van mijn moeder en was al vele jaren bijzonder genereus voor haar, maar voor mij was ze een soort plaag. Stijf en ernstig dirigeerde ze het koor van de plaatselijke kerk en ze was ook de pianolerares van de buurt. Ze droeg verstandige schoenen en haar leesbril hing aan een kettinkje om haar nek. Ze had een sluwe glimlach, maar sarcasme werd niet zo gewaardeerd zoals mijn moeder dat wel deed. Soms hoorde ik haar haar leerlingen uitfoeteren omdat ze niet genoeg geoefend hadden, of hun ouders omdat ze ze te laat afgezet hadden voor de les van hun kinderen.

‘Goedenavond!’ riep ze midden op de dag uit met dezelfde kracht als waarmee iemand anders ‘O, in godsnaam!’ kon roepen. Weinigen, zo leek het, konden voldoen aan Robbies maatstaven.

Maar het geluid van mensen die moeite deden, werd de soundtrack van ons leven. Er klonk geplink ’s middags, er klonk geplink ’s avonds. Kerkdames kwamen weleens op bezoek om psalmen te oe-

fenen. Volgens Robbies regels mochten kinderen die pianolessen bij haar namen aan slechts één nummer tegelijk werken. In mijn kamer hoorde ik hoe ze, noot voor onzekere noot, probeerden haar goedkeuring te krijgen terwijl ze geleidelijk vorderden van 'Hot Cross Buns' tot het 'Wiegenlied' van Brahms, maar dat pas na talloze pogingen. De muziek verveelde nooit; ze was alleen overal. Ze kroop naar boven door het trappenhuis dat ons deel van het huis scheidde van dat van Robbie. In de zomer dreef ze door de open ramen en begeleidde mijn gedachten terwijl ik speelde met mijn barbies of koninkrijkjes bouwde van blokken. Ze werd alleen onderbroken als mijn vader thuiskwam van de vroege dienst bij het drinkwaterbedrijf van de stad, de tv aanzette voor de honkbalwedstrijd van de Cubs en het geluid zo hard zette, dat de pianomuziek niet meer te horen was.

Dit was eind jaren zestig in de South Side van Chicago. De Cubs waren niet slecht, maar ook niet echt goed. Ik zat bij mijn vader op schoot in zijn leunstoel en luisterde naar hem als hij vertelde hoe de Cubs speelden of waarom Billy Williams, die bij ons om de hoek aan Constance Avenue woonde, zo goed kon slaan vanaf de linkerkant van de thuisplaat. Buiten de honkbalvelden bevond Amerika zich in een tijd van een enorme, onzekere verandering. De Kennedy's waren dood. Martin Luther King jr. was vermoord op een balkon in Memphis, het startsein voor rellen in het hele land, ook in Chicago. De nationale conventie van de Democratische Partij van 1968 werd een bloedige aangelegenheid toen de politie in Grant Park, ongeveer veertien kilometer ten noorden van waar wij woonden, achter demonstranten tegen de Vietnamoorlog aan ging met wapenstok en traangas. In dezelfde tijd trokken witte gezinnen uit de stad weg, aangetrokken door de voorsteden met de belofte van betere scholen, meer ruimte, en vermoedelijk ook witter.

Niets van dit alles drong toen echter echt tot me door. Ik was nog klein, een meisje met barbies en blokken, met twee ouders en een oudere broer die 's nachts met zijn hoofd nauwelijks een meter van me af sliep. Mijn familie was mijn wereld, het centrum van alles. Mijn

moeder leerde me al jong lezen, ze wandelde met me naar de openbare bibliotheek en zat naast me terwijl ik hardop woorden van een bladzijde las. Mijn vader ging elke dag in het blauwe uniform van een gemeentewerker naar zijn werk, maar 's avonds liet hij ons zien wat het betekende liefhebber te zijn van jazz en kunst. Als jongen had hij lessen gevolgd aan het Art Institute van Chicago en op *high school* had hij vakken als schilderen en beeldhouwen gevolgd. Op school was hij ook wedstrijdzwemmer en bokser geweest en als volwassene was hij fan van elke sport die op televisie kwam, van professioneel golf tot ijshockey. Hij zag graag sterke mensen uitblinken. Toen mijn broer Craig wilde gaan basketballen, legde mijn vader munten op het deurkozijn van onze keuken en moedigde hij hem aan zo hoog te springen dat hij ze kon pakken.

Alles wat belangrijk was, bevond zich binnen een straal van vijf blokken: mijn grootouders, neven en nichten, de kerk op de hoek waarvan we de zondagsschool niet elke zondag bezochten, het benzinstation waar mijn moeder me af en toe naartoe stuurde om een pakje sigaretten te halen en de drankzaak, waar ook brood van het merk Wonder, snoepgoed en pakken melk verkocht werden. Op hete zomeravonden dommelden Craig en ik in onder het geluid van de toejuichingen van de softbalwedstrijden in het park vlakbij, waar wij overdag in de speeltuin op het klimrek klommen en met andere kinderen tikkertje speelden.

Craig en ik schelen nog geen twee jaar. Hij heeft de zachte ogen en optimistische instelling van mijn vader en de kalmte van mijn moeder. Wij tweeën hebben altijd heel goed met elkaar kunnen opschieten, deels dankzij de constante, natuurlijke band die hij al van begin af aan met zijn zusje leek te voelen. Er bestaat een oude familiefoto van ons vieren op een bank. Mijn moeder glimlacht met mij op schoot, mijn vader kijkt ernstig en trots met Craig op de zijne. We zijn gekleed om naar de kerk te gaan of misschien naar een huwelijk. Ik ben ongeveer acht maanden, een kleine, bolle rouwdouwer in luiers en een gesteven wit jurkje, klaar om weg te glijden uit mijn

moeders greep terwijl ik naar de camera staar alsof ik hem op wil eten. Naast me zit Craig, een heertje met stropdas en colbertje en met een serieuze uitdrukking op zijn gezicht. Hij is twee jaar en dan al het beeld van broederlijke waakzaamheid en verantwoordelijkheid: hij heeft zijn arm naar de mijne uitgestrekt, zijn vingers beschermend om mijn dikke polsje geklemd.

Toen de foto werd genomen, woonden we nog in een appartement tegenover dat van mijn vaders ouders in Parkway Gardens, een complex met betaalbare sociale woningbouw in de South Side dat bestaat uit moderne flatgebouwen. Het was in de jaren vijftig gebouwd, bedoeld om het woningtekort van na de Tweede Wereldoorlog voor zwarte arbeidersgezinnen te verlichten. Later zou het in verval raken, vermalen tussen armoede en bendegegeweld, en een van de gevaarlijkste plaatsen van de stad worden om te wonen. Maar al veel eerder, toen ik een kleuter was, namen mijn ouders, die elkaar als tieners hadden ontmoet en trouwden toen ze midden twintig waren, het aanbod aan om een paar kilometer zuidelijker in te trekken bij Robbie en Terry in een betere buurt.

Op Euclid Avenue woonden we als twee huishoudens onder één niet erg groot dak. Als je naar de indeling kijkt, dan was de ruimte op de eerste verdieping vermoedelijk bedoeld voor één of twee familieleden, maar wij vierevonden vonden een manier om er samen te wonen. Mijn ouders sliepen in de enige slaapkamer, terwijl Craig en ik het grotere vertrek deelden dat, naar ik aanneem, eigenlijk bedoeld was als woonkamer. Toen ik groter werd, bracht mijn grootvader – Purnell Shields, de vader van mijn moeder, die een enthousiaste en zeer goede timmerman was – wat goedkoop hout en timmerde hij een provisorische afscheiding zodat twee semiprivévertrekken ontstonden. Hij maakte voor elk vertrek een harmonicadeur en er was een kleine gemeenschappelijke ruimte ontstaan, waar we ons speelgoed en onze boeken konden bewaren.

Ik vond mijn kamertje heerlijk. Het was precies groot genoeg voor een tweepersoonsbed en een klein bureau. Ik legde al mijn knuffel-

dieren op het bed en stopte ze elke avond zorgvuldig in rondom mijn hoofd als een vorm van geruststellend ritueel. Aan zijn kant van de wand leefde Craig, met zijn bed tegen de houten wand evenwijdig aan het mijne. De afscheiding was zo dun dat we erdoorheen met elkaar konden praten als we 's avonds in bed lagen, en vaak gooiden we dan een bolletje sokken heen en weer door de dertig centimeter brede kier tussen het hout en het plafond.

Tante Robbie onderhield haar deel van het huis als een museum. Ter bescherming lag over de meubels plastic, dat koud en plakkerig aanvoelde tegen mijn blote beentjes als ik erop durfde te gaan zitten. Planken stonden vol porseleinen beeldjes die we niet mochten aanraken. Ik liet mijn hand soms zweven boven een stel glazen poedels met lieve blik – een teder kijkende moeder en drie kleine puppy's – en trok hem dan snel terug uit angst dat Robbie boos zou worden. Als er geen pianoles werd gegeven, was het doodstil op de begane grond. De televisie stond nooit aan, de radio zweeg altijd. Ik weet niet eens of die twee beneden veel met elkaar spraken. De volledige naam van Robbies man was William Victor Terry, maar om de een of andere reden gebruikten we alleen zijn achternaam. Terry was als een schaduw, een eerbiedwaardig kijkende man die alle dagen van de week een drielidig pak droeg en zo goed als nooit een woord zei.

Ik ging boven en beneden beschouwen als twee verschillende werelden. Wij waren boven lawaaiig, onvergeeflijk lawaaiig. Craig en ik gooiden met ballen en renden achter elkaar aan. We spotten Pledge-meubelwas op de houten vloer van de gang zodat we op onze sokken sneller en verder konden glijden, waardoor we vaak tegen de muren botsten. We hielden bokswedstrijdjes in de keuken en trokken daarvoor de twee paar handschoenen aan die mijn vader ons met Kerstmis had gegeven, samen met persoonlijke lessen hoe je een goede stoot moest uitdelen. 's Avonds deden we met het hele gezin bordspelletjes, vertelden we moppen en verhalen, en draaiden we platen van The Jackson 5 op de stereo. Als het Robbie beneden te veel werd, dan deed ze met de schakelaar in het gemeenschappelijke

trappenhuis, waarmee ook de lamp in onze hal bediend werd, het licht aan en uit, keer op keer – haar manier om ons te laten weten dat we rustiger moesten zijn.

Robbie en Terry waren ouder. Ze waren opgegroeid in een andere tijd met andere zorgen. Ze hadden dingen gezien die onze ouders niet kenden, dingen die Craig en ik in onze nog ongepolijste kinderlijkheid nooit hadden kunnen bevroeden. Dat was ongeveer wat mijn moeder zei als we ons te veel opwonden over de humeurigheid beneden. Ons werd dan gezegd dat we, ook al kenden we de details niet, niet moesten vergeten dat iedereen op aarde een verborgen geschiedenis met zich meedraagt en dat alleen al enige tolerantie verdiende. Jaren later hoorde ik dat Robbie de Northwestern University had aangeklaagd vanwege discriminatie. Ze had zich in 1943 ingeschreven voor een workshop koormuziek, maar er werd haar een kamer geweigerd in het studentenhuis voor vrouwen. Ze moest in plaats daarvan een kamer in de stad huren in een huis ‘voor kleurlingen’, werd haar gezegd. Terry was bediende geweest voor Pullman op een van de nachttreinen die van en naar Chicago reden. Het was een eerbiedwaardige, zij het niet zo goed betaalde baan, alleen voor zwarten die hun uniform smetteloos hielden terwijl ze met bagage sjouwden, maaltijden opdienden en in het algemeen zorgden voor de treinpassagiers, inclusief het poetsen van hun schoenen.

Jaren na zijn pensioen leefde Terry nog steeds in een staat van zwijgzame formaliteit: keurig gekleed, nooit op enige wijze voor zichzelf opkomend, voor zover ik dat kon beoordelen tenminste. Ik keek altijd naar hem als hij in de zomerhitte ons gras maaide op zijn gaatjesschoenen, met bretels en een deukhoed met smalle rand en de mouwen van zijn overhemd keurig opgerold. Het was alsof hij een deel van zichzelf had opgegeven om met dingen en met de situatie om te gaan. Ergens wilde ik dat Terry met me zou praten en me alle geheimen zou vertellen die hij bij zich droeg. Ik beeldde me in dat hij allerlei interessante verhalen kon vertellen over de steden waar hij was geweest en hoe rijke mensen zich in treinen gedroegen of

misschien misdroegen. Maar we kregen het allemaal nooit te horen. Om een of andere reden vertelde hij nooit iets.

Ik was een jaar of vier toen ik besloot dat ik piano wilde leren spelen. Craig, die in de eerste klas zat, ging al eens per week naar beneden voor lessen op Robbies piano en keerde altijd redelijk ongehavend terug. Ik vond dat ik er klaar voor was. Ik was er eigenlijk nogal van overtuigd dat ik al piano h ad leren spelen alsof het tovenarij was, dat wil zeggen dat het tot me was doorgedrongen in al die uren waarin we andere kinderen zich door hun liedjes hoorden worstelen. De muziek zat al in mijn hoofd. Ik wilde gewoon naar beneden en mijn oudtante laten zien wat voor een getalenteerd meisje ik was, dat het me geen enkele moeite zou kosten om haar beste leerling te worden.

Robbies piano stond in een klein vierkant vertrek aan de achterkant van het huis, vlak bij het raam met uitzicht op de achtertuin. In een van de hoeken stond een plant in een pot en een klaptafel waar leerlingen hun muziekwerkbladen konden invullen. Tijdens de lessen zat ze met rechte rug in een gestoffeerde leunstoel en tikte ze met een vinger het ritme, haar hoofd scheef terwijl ze elke vergissing registreerde. Of ik bang was voor Robbie? Niet echt, maar ze had iets engs; ze vertegenwoordigde een stijf soort autoriteit die ik verder nergens was tegengekomen. Ze eiste van ieder kind op haar pianokruk dat het uitmuntend was. Ik zag haar als iemand die ik voor me moest zien te winnen, of misschien moest overwinnen. Bij haar leek het altijd alsof er iets te bewijzen viel.

Tijdens mijn eerste les bungelden mijn beentjes onder de pianokruk, ze waren te kort om op de vloer te komen. Robbie gaf me mijn eigen basiswerkboek muziek, wat ik erg spannend vond, en liet me zien hoe ik mijn handen op de juiste manier boven de toetsen moest houden.

‘Goed, let nu op,’ zei ze verwijtend nog voor we waren begonnen. ‘Zoek de centrale c.’

Als je klein bent, lijkt het wel alsof een piano duizend toetsen

heeft. Je staart naar een heel stuk wit en zwart dat groter is dan je met twee armpjes kunt bevatten. De centrale c, leerde ik al gauw, was het middelpunt. Het was de scheidslijn tussen wat de rechterhand en de linkerhand bestrijken, tussen de g-sleutel en de bassleutel. Als je je duim op de centrale c kon leggen, viel al het andere automatisch op zijn plaats. De toetsen van Robbies piano, niet gelijk in kleur en vorm, hadden plaatsen waar in de loop van de tijd stukjes ivoor waren afgebroken waardoor ze eruitzagen als een slecht gebit. Gelukkig ontbrak er aan de centrale c een hele hoek, een wig ter grootte van een vingernagel van mij, waardoor ik elke keer het midden kon vinden.

Het bleek dat ik pianospelen leuk vond. Het voelde heel natuurlijk om aan de piano te zitten, als iets wat voor mij bedoeld was. Mijn hele familie zat vol musici en muzikliefhebbers, vooral aan mijn moeders kant. Een oom van me speelde in een professionele band. Verschillende tantes zongen in kerkkoren. Ik had Robbie, die naast haar koor en haar lessen een heel eenvoudig musicaltheaterprogramma voor kinderen bood, waar Craig en ik elke zaterdagmorgen aan deelnamen in de kelder van haar kerk. Het muzikale centrum van mijn familie waren echter mijn grootvader Shields, de timmerman, en Robbies jongere broer. Hij was een zorgeloze, rondbuikige man met een aanstekelijke lach en een onverzorgde peper-en-zoutkleurige baard. Toen ik klein was, woonde hij in de West Side en noemden Craig en ik hem Westside. Maar in het jaar dat ik pianolessen ging nemen, verhuisde hij naar onze buurt en gaven we hem een nieuwe naam: Southside.

Southside was decennia eerder gescheiden van mijn grootmoeder, toen mijn moeder nog een tiener was. Hij woonde bij mijn tante Carolyn, mijn moeders oudste zus, en mijn oom Steve, haar jongste broer, op maar twee blokken bij ons vandaan in een gezellig huis, waar hij in alle vertrekken, inclusief de wc, speakers had opgehangen. In de eetkamer bouwde hij een ingewikkelde kast om zijn stereo-installatie, waarvan hij veel bij openbare verkopen bijeen had gescharreld, in op te bergen. Hij had twee niet bij elkaar pas-

sende draaitafels en planken vol platen die hij in de loop der jaren had verzameld.

Er was veel in de wereld wat Southside niet vertrouwde. Hij vertrouwde tandartsen niet, waardoor hij bijna geen tanden meer had. Hij vertrouwde de politie ook niet, als zoon van een slaaf uit Georgia die zijn vroege jeugd had doorgebracht in Alabama in de tijd van Jim Crow, van de wetten op rassenscheiding, voordat hij in de jaren twintig naar Chicago kwam. Toen hij zelf kinderen kreeg, deed Southside alles om ze te beschermen – door ze bang te maken met echt gebeurde en verzonnen verhalen over wat er kon gebeuren met kinderen die in een verkeerde buurt kwamen, en door ze op het hart te drukken de politie te ontlopen.

Muziek leek een medicijn voor zijn zorgen, een manier om te ontspannen en ze te verdringen. Als het betaaldag was op zijn werk als timmerman, ging hij zich weleens te buiten en kocht hij een nieuw album. Hij gaf regelmatig feestjes voor de hele familie, waar hij iedereen dwong hard te praten om uit te kunnen komen boven wat hij ook op de stereo had gelegd, omdat muziek altijd de boventoon voerde. De meeste grote gebeurtenissen van het leven vierden we bij Southside thuis, wat betekende dat we jarenlang kerstcadeautjes uitpakten terwijl we naar Ella Fitzgerald luisterden en de kaarsjes op de verjaardagstaart uitbliezen met John Coltrane. Volgens mijn moeder maakte Southside er in zijn jonge jaren een punt van zijn zeven kinderen vol te stoppen met jazz, vaak door iedereen bij zonsopkomst te wekken door een van zijn platen heel hard af te spelen.

Zijn liefde voor muziek ging over op mij. Toen Southside eenmaal naar onze buurt verhuisd was, bracht ik hele middagen bij hem door, trok willekeurig albums van de plank en legde ze op de stereo, elke plaat zijn eigen avontuur om me in te verliezen. Hoe jong ik ook was, ik mocht alles aanraken en vasthouden. Later kocht hij mijn eerste elpee voor me, *Talking Book* van Stevie Wonder, die ik in zijn huis bewaarde op een speciaal plankje dat bestemd was voor mijn favoriete platen. Als ik honger had, dan maakte hij een milkshake

voor me of braadde hij een hele kip, terwijl we luisterden naar Aretha Franklin of Miles Davis of Billie Holiday. Voor mij was Southside de hemel. En de hemel, zo stelde ik me die voor, was een plaats vol jazz.

Thuis bleef ik werken aan mijn eigen vorderingen als musicus. Aan Robbies piano leerde ik in korte tijd de toonladders – die osmose was echt – en ik wierp me op het invullen van de werkbladen die ze me gaf. Omdat we zelf geen piano hadden, moest ik op die van haar oefenen; dan wachtte ik tot niemand les had en sleepte ik vaak mijn moeder mee, die in de met plastic afgedekte stoel moest gaan zitten om te luisteren naar hoe ik speelde. Ik leerde het ene nummer uit het pianolesboek na het andere. Ik was vermoedelijk niet beter dan Robbies andere leerlingen, worstelde niet minder, maar ik was fanatiek. Voor mij had leren iets magisch. Ik kreeg er een soort bruisende energie van. Zo had ik al snel het eenvoudige, bemoedigende verband in de gaten tussen hoelang ik oefende en wat ik bereikte. En ik voelde zoiets ook bij Robbie; te diep weggestopt om er uitgesproken plezier in te hebben, maar toch het gevoel van iets lichters en gelukkigers dat van haar afstraalde als ik een nummer had gespeeld zonder er een rommeltje van te maken, als mijn rechterhand een melodie speelde terwijl mijn linker een akkoord aansloeg. Ik zag het uit een ooghoek: Robbies lippen waren heel even minder opengeperst, haar vinger tikte licht mee op de muziek.

Dit waren, zo bleek, onze wittebroodsweken. Mogelijk waren we gewoon zo doorgegaan, Robbie en ik, als ik minder nieuwsgierig was geweest en meer respect had getoond voor haar lesmethode. Maar het lesboek was dik en mijn vorderingen bij de eerste paar nummers gingen langzaam, zodat ik ongeduldig werd en verder begon te bladeren; en niet zomaar een paar bladzijden, maar veel verder. Ik las de titels van de moeilijkere liedjes en tijdens het oefenen begon ik wat te prutsen en ze te spelen. Toen ik voor Robbie eens voor het eerst trots een van de verderop-in-het-boek-liedjes liet horen, explodeerde ze en deed ze mijn prestatie af met een gemeen klinkend ‘Goedenavond!’ Ik kreeg een berisping zoals ik ze haar al zo vaak had horen

geven aan leerlingen voor mij. Het enige wat ik had gedaan, was dat ik had geprobeerd meer en sneller te leren, maar Robbie zag het als een ernstige misdaad. Ze was niet onder de indruk, niet in het minst.

Het maakte mij niets uit. Ik was het soort kind dat concrete antwoorden eiste op mijn vragen, dat dingen net zolang wilde berekenen tot ze een logisch, zij het uitputtend einde kregen. Ik was vasthoudend en ook geneigd naar het dictatoriale, zoals mijn broer, die vaak door mij uit ons gemeenschappelijk speelgebied werd weggestuurd, kan bevestigen. Als ik dacht dat ik een goed idee had, werd ik niet graag tegengesproken. En zo kwamen mijn oudtante en ik tegenover elkaar te staan, beiden verhit en even koppig.

‘Hoe kunt u boos op me zijn voor het leren van een nieuw liedje?’

‘Je bent er nog niet klaar voor. Zo leer je niet pianospelen.’

‘Maar ik ben klaar. Ik speelde het daarnet.’

‘Zo gaat dat niet.’

‘Maar waarom niet?’

Pianolessen werden ruzies en vermoeiend, grotendeels als gevolg van mijn weigering om Robbies methode te volgen en haar weigering om iets goeds te ontwaren in mijn vrije benadering van haar lesboek. Zo ging dat heen en weer, week na week, voor zover ik me herinner. Ik was koppig en zij evenzeer. Ik had mijn standpunt en zij het hare. Tussen de onenigheden door bleef ik pianospelen en bleef zij luisteren en een hele trits correcties geven. Ik gaf haar nauwelijks de eer voor de verbetering van mijn spel. Zij gaf mij weinig eer voor het beter worden. Maar de lessen gingen door.

Boven vonden mijn ouders en Craig het allemaal ontzettend leuk. Ze schaterden aan de eettafel als ik over mijn ruzies met Robbie vertelde, nog steeds woedend terwijl ik mijn spaghetti met gehaktballletjes at. Craig had helemaal geen problemen met Robbie, vrolijk als hij was, en hield zich aan haar regels. Mijn ouders hadden geen enkel medelijden met me en ook niet met Robbie. Over het algemeen bemoeiden ze zich nergens mee, op onze school na, en ze verwachtten al vroeg van mijn broer en mij dat we onze eigen zaken regelden.

Ze vonden blijkbaar dat het hun taak was om vooral te luisteren en ons te steunen binnen de vier muren van ons huis. En waar een andere ouder een kind mogelijk een berisping had gegeven omdat het brutaal was tegen een ouder iemand, zoals ik was geweest, lieten zij het voor wat het was. Mijn moeder had al sinds haar zestiende af en toe bij Robbie gewoond en elke ouderwetse regel gevolgd die de vrouw had opgelegd, en het is mogelijk dat ze stiekem blij was te zien hoe Robbies autoriteit werd uitgedaagd. Achteraf terugkijkend denk ik dat mijn ouders mijn opvliegendheid waardeerden en ik ben er blij mee. Het was een vlam in mij die zij brandend wilden houden.

Eén keer per jaar liet Robbie haar leerlingen spelen in een zaal, zodat ze eens voor een echt publiek konden optreden. Ik weet nog steeds niet hoe ze het voor elkaar kreeg, maar op de een of andere manier kreeg ze toegang tot een oefenzaal van de Roosevelt University in het centrum van Chicago en speelden haar leerlingen in een groot natuurstenen gebouw aan Michigan Avenue, vlak bij de zaal waar het Chicago Symphony Orchestra speelde.

Ik was zenuwachtig alleen al bij de gedachte dat ik daarnaartoe moest. Ons appartement aan Euclid Avenue lag zo'n veertien kilometer van de Chicago Loop, het centrum van de stad, dat met zijn glanzende wolkenkrabbers en volle trottoirs wel een andere wereld leek. Ons gezin ging maar enkele keren per jaar naar het hart van de stad voor een bezoek aan het Art Institute of om naar een toneelstuk te kijken, waar we met ons vieren als astronauten in de capsule van mijn vaders Buick naartoe reden.

Mijn vader greep elk excuus aan om te rijden. Hij hield van zijn auto, een bronskleurige tweedeurs Buick Electra 225, die hij trots de *deuce and a quarter* noemde, de 'tweeëneenkward'. Hij poetste hem en zette hem in de was; hij hield zich trouw aan het onderhoudsschema en bracht hem naar Sears voor nieuwe banden en het verversen van de olie als mijn moeder ons naar de kinderarts bracht voor een check-up. Wij hielden ook van die auto. Hij had vloeiende lijnen en smalle achterlichten, waardoor hij er cool en futuristisch uitzag.

Hij was ruim als een huis. Ik kon er bijna rechtop in staan en gleeed met mijn handen over het met stof beklede dak. Dit was in de tijd dat het dragen van de veiligheidsgordel nog niet verplicht was, dus het grootste deel van de tijd sprongen we rond op de achterbank en leunden we over de voorbank als we iets tegen onze ouders wilden zeggen. De helft van de tijd trok ik me op aan de hoofdsteun en stak mijn kin vooruit zodat mijn gezicht naast dat van mijn vader kwam en we precies hetzelfde voor ons zagen.

De auto bood een bepaalde vorm van gehechtheid voor het gezin, een kans om tegelijkertijd te praten en te reizen. 's Avonds na het eten zeurden Craig en ik weleens bij mijn vader om zomaar een stukje te gaan rijden. Het was een feest als we op een zomeravond naar een drive-inbioscoop gingen ten zuidwesten van onze buurt om te kijken naar iets als *Planet of the Apes*, de Buick bij zonsondergang parkeerden en ons voorbereidden op de film. Mijn moeder deelde het eten uit, dat bestond uit gebraden kip en chips die ze van huis had meegenomen, en Craig en ik aten dat op schoot op de achterbank, waarbij we zorgvuldig onze handen afveegden aan ons servet en niet aan de bekleding.

Het zou nog jaren duren voordat ik echt begreep wat het rijden in die auto voor mijn vader betekende. Als kind had ik wel iets door: de vrijheid die hij achter het stuur voelde, het genoeg dat hij schepte in een soepel lopende motor en in het gezoem van de perfect uitgebalanceerde wielen. Hij was ergens in de dertig toen een dokter hem vertelde dat het slappe gevoel dat hij af en toe in een been voelde, het begin was van een lange en vermoedelijk pijnlijke gang. De kans was groot dat hij op een dag zou ontdekken dat hij, als gevolg van een mysterieuze aantasting van de scheden van de zenuwvezels van zijn hersenen en ruggengraat, helemaal niet meer kon lopen. Ik weet de precieze data niet meer, maar volgens mij kwam de Buick rond hetzelfde moment in mijn vaders leven als de multiple sclerose. En hoewel hij dat nooit heeft gezegd, moest de auto hem een soort troost bieden als afleiding.

De diagnose was niet iets waar hij of mijn moeder lang bij stilstond. We waren nog decennia verwijderd van de tijd waarin een simpele zoektocht met Google een gekmakende berg grafieken, statistieken en medische uitleg opleverde, die hoop gaven of juist wegnamen. Ik betwijfel trouwens of hij ze wel zou hebben willen zien. Hoewel mijn vader binnen de kerk was opgevoed, zou hij God niet hebben gesmeekt hem te sparen. Hij zou ook niet hebben gezocht naar alternatieve geneeswijzen of naar een goeroe, of een of ander verkeerd gen de schuld hebben gegeven. In mijn familie hebben we de oude gewoonte om ons af te sluiten voor slecht nieuws of om het vrijwel direct weer te vergeten op het moment dat het zich aandient. Niemand wist hoelang mijn vader dacht dat er iets mis was voordat hij ermee naar de dokter ging, maar volgens mij was dat al maanden, zo niet jaren. Hij hield niet van afspraken met artsen. Hij wilde nooit klagen. Hij was iemand die aanvaardde wat op zijn pad kwam en gewoon doorging.

Ik weet wel dat hij op de dag van mijn grote piano-optreden al een beetje met een been trok, hij kreeg zijn linkervoet niet meer voorbij zijn rechter. Al mijn herinneringen aan mijn vader bevatten wel een of ander beeld van zijn handicap, al was niemand van ons toen bereid het zo te noemen. Wat ik in die tijd al wel wist, was dat mijn vader iets langzamer liep dan andere vaders. Soms zag ik hem even pauzeren voordat hij een trap op ging, alsof hij eerst na moest denken over de beweging voordat hij die ging proberen. Als we boodschappen gingen doen in het winkelcentrum, parkeerde hij zichzelf op een bank en was het voldoende voor hem om naar de tassen te kijken of een dutje te doen terwijl de rest van het gezin zijn gang ging.

In de Buick op weg naar het optreden zat ik op de achterbank in mijn nette jurkje en lakleren schoentjes en met vlechten in mijn haar, en voor de eerste keer in mijn leven brak het angstzweet me uit. Ik was bang om op te treden, ook al had ik thuis in Robbies appartement mijn liedje bijna doodgespeeld. Craig had een pak aan en ging zijn eigen nummer spelen. Maar het vooruitzicht stoorde hem totaal

niet. Hij lag zelfs in diepe slaap op de achterbank met zijn mond een beetje open, de uitdrukking op zijn gezicht vredig en onbekommerd. Dat was Craig. Ik heb hem mijn hele leven bewonderd om zijn rust. Hij speelde toen in een speciale basketbalcompetitie voor kinderen en had elk weekend een wedstrijd, en blijkbaar had hij zijn zenuwen om op te treden al in bedwang.

Mijn vader koos vaak een parkeerplaats zo dicht mogelijk bij waar we moesten zijn en betaalde dan maar wat meer voor het parkeren zodat hij op zijn onvaste benen zo min mogelijk hoefde te lopen. Die dag kwamen we zonder probleem aan bij de Roosevelt University en liepen we naar wat een enorme, echoënde zaal leek waar het voorspelen zou gaan plaatsvinden. Ik voelde me hierbinnen heel klein. De zaal had sierlijke ramen van vloer tot plafond waardoor je de weidse gazons van Grant Park kon zien met daarachter de witte koppen op de golven van het Michiganmeer. De staalblauwe stoelen in keurige rijen vulden zich langzaam met nerveuze kinderen en hun verwachtingsvolle ouders. En vooraan, op het podium, stonden de eerste twee vleugels die ik ooit had gezien, hun reusachtige hardhouten kleppen open als merelvleugels. Robbie was er ook, druk doende in een bloemetjesjurk als de mooiste van het bal om te controleren of al haar leerlingen er wel waren met hun muziek in de hand. Ze maande de zaal om stilte toen het tijd was voor de opening van de show.

Ik weet niet meer in welke volgorde we die dag optraden. Ik weet alleen nog dat ik, toen het mijn beurt was, opstond en zo keurig mogelijk naar voren liep, het trapje van het podium op klom en ging zitten op een pianokruk voor een van de glimmende vleugels. Ik was er echt klaar voor. Hoezeer ik Robbie dan ook kortaf en koppig vond, ik kon inmiddels ook prima omgaan met het belang dat ze hechtte aan voorbereiding. Ik kende mijn liedje zo goed dat ik er nauwelijks over na hoefde te denken. Ik moest alleen mijn handen nog laten bewegen.

En toch was er een probleem, en dat ontdekte ik in de mini-seconde waarin ik mijn pink naar de toetsen bewoog. Ik zat achter

een perfecte vleugel, zo bleek, die zorgvuldig was afgestoft, alle snaren volmaakt gestemd, de achtentachtig toetsen als een smetteloos zwart en wit lint. Het punt was dat ik niet aan smetteloos gewend was. Ik was het zelfs nog nooit in mijn leven tegengekomen. Mijn ervaring met de piano was beperkt tot Robbies kleine muziekkamertje met zijn verdroogde potplant en uitzicht op ons kleine achtertuintje. Het enige instrument waarop ik ooit had gespeeld, was haar niet zo perfecte piano met zijn lappendeken van vergeelde toetsen en de zo handig beschadigde centrale c. Voor mij was dat een piano – net als mijn buurt mijn buurt was, mijn vader mijn vader, mijn leven mijn leven. Meer kende ik niet.

En nu was ik me plotseling bewust van de mensen die op hun stoelen naar me keken terwijl ik naar de glimmende toetsen staarde en niets anders zag dan dat ze allemaal hetzelfde waren. Ik had geen idee waar ik mijn handen moest houden. Met dichtgeknepen keel en kloppend hart keek ik naar het publiek terwijl ik probeerde mijn paniek niet te tonen, op zoek naar de veilige haven van mijn moeders gezicht. In plaats daarvan zag ik iemand van de voorste rij opstaan en langzaam in mijn richting lopen. We hadden inmiddels zoveel ruzie gemaakt dat ik haar een beetje als de vijand was gaan beschouwen. Maar nu, op dit moment dat ik me diep geneerde, doemde ze bijna als een engel naast me op. Misschien begreep ze mijn schok. Misschien wist ze dat de ongelijkheid in de wereld zich zojuist voor de eerste keer aan me had geopenbaard. Misschien moest ze gewoon de zaak een beetje vlot laten verlopen. Hoe dan ook, zonder een woord te zeggen legde Robbie een vinger op de centrale c zodat ik wist waar ik moest beginnen. En toen liet ze me met een bemoedigend glimlachje alleen om mijn liedje te spelen.

In het najaar van 1969 ging ik naar de kleuterschool van de Bryn Mawr Elementary School. Twee dingen spraken in mijn voordeel: ik kon al woordjes lezen en ik had twee klassen hoger een broer, die door iedereen aardig werd gevonden. De bakstenen school van vier verdiepingen met het schoolplein aan de voorkant stond maar een paar blokken van ons huis aan Euclid Avenue. Je liep er in twee minuten naartoe, of als je het deed als Craig, dan rende je er in een minuut heen.

Ik vond school meteen heerlijk. Ik mocht mijn juf graag, een kleine witte dame genaamd mevrouw Burroughs, die ik stokoud vond. Haar klas had grote ramen waar de zon doorheen kwam en daarnaast waren er een heleboel poppen om mee te spelen en achterin stond een groot bordkartonnen speelhuis. In de klas kreeg ik vriendjes en vriendinnetjes, ik werd aangetrokken door kinderen die, net als ik, graag naar school leken te gaan. Ik was heel zelfverzekerd over mijn leesvaardigheid. Thuis had ik me door *Dick and Jane*-boeken gewerkt, met dank aan mijn moeders bibliotheekkaart, en vond het geweldig toen ik hoorde dat we als kleuterleerlingen zouden beginnen met het leren lezen van nieuwe woordenreeksen. We kregen een serie kleuren om te leren: 'rood', 'blauw', 'groen', 'zwart', 'oranje', 'paars', 'wit'. Daarna overhoorde mevrouw Burroughs ons, kind voor kind, door grote stukken karton op te houden en te vragen wat er in zwarte letters op gedrukt stond. Ik keek op een dag toe hoe de meisjes en jongens die ik net had leren kennen gingen staan en te horen kregen dat ze weer moesten gaan zitten als ze niet verder

konden. Het was bedoeld als een soort spelletje, denk ik, zoals een spelwedstrijd een spelletje is, maar je kon toch ook zien dat er gesorteerd werd en dat de kinderen die niet verder kwamen dan 'rood' dat als een vernedering voelden. Dit was natuurlijk wel 1969 op een openbare school in de South Side van Chicago. Als je thuis al een goede start had gehad, dan werd je daar op school voor beloond en vonden leraren je 'slim' of 'begaafd', wat je zelfvertrouwen nog eens vergrootte. De voordelen stapelden zich snel op. De twee slimste kinderen in mijn kleuterklas waren Teddy, een Koreaans-Amerikaans jongetje, en Chiaka, een Afro-Amerikaans meisje, die de jaren daarna beiden tot de besten van de klas zouden blijven behoren.

Ik was gedreven ze bij te houden. Toen het mijn beurt was de woorden op de kaarten van de juf voor te lezen, stond ik op en deed ik mijn uiterste best. Ik raffelde 'rood', 'groen' en 'blauw' probleemloos af. 'Paars' kostte echter heel even en 'oranje' was moeilijk. Maar toen de letters w-i-t opdoemden, stond ik als verlamd, was mijn keel direct droog, voelde mijn mond raar en was ik niet in staat de klanken te vormen terwijl mijn brein zijn best deed om op een kleur te komen die op 'wieh' leek. Het werd een snik. Ik voelde een vreemde ontspanning in mijn knieën, alsof ze zouden bezwijken. Maar voordat ze dat deden, zei mevrouw Burroughs dat ik weer moest gaan zitten. En precies op dat moment kwam het woord weer in me op. *Wit. Wiiiit*. Het woord was 'wit'.

In bed die avond tussen al mijn knuffels dacht ik alleen maar aan 'wit'. Ik spelde het in gedachte, vooruit en achteruit, mopperend op mezelf voor mijn domheid. De schaamte voelde als een last, als iets wat ik nooit zou kunnen afschudden, ook al wist ik dat het mijn ouders niets kon schelen of ik elke kaart nu correct las of niet. Ik wilde gewoon presteren. Of misschien wilde ik niet worden weggezet als een kind dat niet in staat was om te presteren. Ik was ervan overtuigd dat de juf me nu beschouwde als iemand die niet kon lezen of, erger nog, het niet probeerde. Ik was geobsedeerd door de goudpapieren sterren zo groot als een *dime* die mevrouw Burroughs die dag aan

Teddy en Chiaka had gegeven om op hun borst te dragen als embleem voor hun prestatie, of misschien als teken dat zij waren aangewezen om uitmuntend te zijn en de rest van ons niet. Zij tweeën hadden zonder enige hapering alle kleurenkaarten voorgelezen.

De volgende morgen vroeg ik in de klas of ik het over mocht doen. Toen mevrouw Burroughs 'nee' zei en er opgewekt aan toevoegde dat wij kleuterleerlingen andere dingen te doen hadden, eiste ik het.

Nog steeds heb ik medelijden met de kinderen die toe moesten kijken toen ik voor de tweede keer de kaarten zag en ik iets langzamer ging, na elk woord even pauzerend om adem te halen en om te voorkomen dat mijn zenuwen kortsluiting zouden veroorzaken in mijn hersenen. En het werkte, bij 'zwart', 'oranje', 'paars' en vooral bij 'wit'. Ik schreeuwde het woord 'wit' bijna nog voordat ik de letters op de kaart had gezien. Ik stel me nu graag voor dat mevrouw Burroughs onder de indruk was van dit kleine, zwarte meisje dat de moed had gehad voor zichzelf op te komen. Ik weet niet of Teddy en Chiaka het zelfs maar gezien hebben. Maar ik claimde niettemin direct mijn trofee en ging die middag naar huis met mijn kin in de lucht en een van die goudpapierenen sterren op mijn shirt.

Thuis leefde ik in een wereld van drama en intriges, en hield ik me bezig met een steeds verder ontwikkelende soap met mijn poppen. Er waren geboortes en vetes en er was verraad. Er was hoop, haat en ook weleens liefde. Het liefst bracht ik de tijd tussen school en avondeten door in de gemeenschappelijke speelhoek voor mijn kamertje en dat van Craig en spreidde daar mijn barbies op de grond uit. Ik speelde situaties met ze die ik zo reëel vond als het leven zelf en nam soms de G.I. Joe-figuren van Craig op in de plot. Ik bewaarde de kleding van mijn poppen in een kunststoffen kinderkoffertje met bloemenprint. Ik gaf elke barbie en elke G.I. Joe een eigen persoonlijkheid. Ook gebruikte ik de versleten letterblokken waarmee mijn moeder ons jaren eerder had leren lezen in het spel. En ook zij kregen namen en een zielenleven.

Slechts zelden ging ik met de kinderen uit de buurt buiten spelen

en ook nam ik geen schoolvriendjes mee naar huis, deels omdat ik een pietje-precies was en niet wilde dat iemand anders met zijn vingers aan mijn poppen zat. Ik was wel bij andere kinderen thuis geweest en had de horror daar gezien: barbies waarvan het haar was afgerukt of het gezicht met een markeerstift was bewerkt. En wat ik op school had geleerd, was dat de manier waarop kinderen met elkaar omgingen smerig kon zijn. Welke zoete scènes je ook in de speeltuin kunt zien, er zijn koninginnetjes, pestkoppen en meelopers. Ik was niet verlegen, maar ik wist ook niet of ik iets van die smerigheid wel in mijn leven buiten school wilde toelaten. In plaats daarvan stopte ik mijn energie in het kleine universum dat mijn gemeenschappelijke speelhoekje vormde. Als Craig kwam opdagen en het lef had om ook maar een enkel blok te verschuiven, begon ik al te schreeuwen. Ik was ook niet bang hem te slaan als dat nodig was – gewoonlijk een stomp midden op zijn rug. Het punt was dat de poppen en de blokken me nodig hadden om tot leven gewekt te worden en ik deed dat plichtsgetrouw en legde ze de ene na de andere persoonlijke crisis op. Zoals elke goede, krachtige leider was ik er om toe te zien hoe ze leden en groeiden.

Intussen kon ik vanuit het raam van mijn slaapkamertje het grootste gedeelte zien van wat er in de echte wereld aan Euclid Avenue gebeurde. Aan het einde van de middag zag ik altijd hoe meneer Thompson, een grote Afro-Amerikaanse man die het gebouw aan de overkant bezat, zijn basgitaar achter in zijn Cadillac legde om naar een gig te gaan in een of andere jazzclub. Ik zag de Mendoza's, de Mexicaanse familie die naast ons woonde, thuishkomen in hun pick-uptruck vol ladders na een lange dag waarop ze huizen hadden geschilderd, en verwelkomd worden door hun keffende honden.

Onze buurt bestond voornamelijk uit de middenklasse en was raciaal gemengd. Kinderen troffen elkaar niet op grond van de kleur van hun huid, maar wie er buiten was en wilde meespelen. Mijn vriendinnetjes waren Rachel, van wie de moeder wit was en een Brits accent had; Susie, met rode krullen; en de kleindochter van de Men-

doza's als ze bij hen op bezoek was. We hadden een mengelmoesje van achternamen: Kansopant, Abuasef, Yacker, Robinson, en waren te jong om te begrijpen dat onze omgeving snel veranderde. Vijftien jaar voordat mijn ouders naar South Shore verhuisden, was de buurt voor 96 procent wit. Toen ik in 1981 ging studeren, was die ongeveer 96 procent zwart.

Craig en ik zijn te midden van deze veranderingen opgegroeid. In de blokken rondom het onze woonden Joodse gezinnen, immigrantengezinnen, witte en zwarte gezinnen, welvarende en minder welvarende mensen. In het algemeen maaiden de mensen hun gazon en hielden ze in de gaten wat hun kinderen uitvoerden. Ze schreven cheques uit voor Robbie zodat hun kinderen piano konden leren spelen. Ons gezin behoorde vermoedelijk tot de arme kant van de buurt. We behoorden tot de weinigen van wie we wisten dat ze het huis waarin ze woonden niet bezaten, samengepropt op de verdieping boven Robbie en Terry. South Shore had nog niet de omslag meegemaakt die andere buurten hadden ondergaan – waaruit de welvarender gezinnen allang waren vertrokken naar de voorsteden, waar de buurtwinkels een voor een gesloten werden, waar de verloedering had ingezet – maar verandering was duidelijk aanstaande.

We begonnen de gevolgen van die omslag al te voelen, vooral op school. Mijn tweede klas was gevuld met onhandelbare kinderen en door de lucht vliegende gummetjes, wat Craig en ik nog nooit hadden meegemaakt. Dit leek allemaal de schuld van een onderwijzeres die maar niet begreep hoe zij gezag moest uitoefenen, die kinderen niet eens mocht, zo leek het. Buiten dat was duidelijk dat niemand het iets kon schelen dat ze incompetent was. De leerlingen gebruikten het als excuus om zich te misdragen en zij leek ons verschrikkelijk te vinden. In haar ogen waren we een klas 'slechte kinderen', hoewel we geen leiding en geen structuur hadden en veroordeeld waren tot een akelig, slecht verlicht klaslokaal in de kelder van de school. Elk uur daar was afschuwelijk en lang. Ik zat ongelukkig aan mijn tafeltje op mijn kotsgroene stoeltje en leerde niets, maar wachtte op

de middagpauze waarin ik naar huis ging om een boterham te eten en tegen mijn moeder te klagen.

Als ik boos was als kind, dan ging ik daarmee bijna altijd naar mijn moeder. Terwijl ik me kwaad maakte over mijn nieuwe onderwijzeres, luisterde ze en zei dingen als 'O jee!' en 'Nee, echt?' Nooit ging ze mee in mijn woede, maar ze nam mijn frustraties wel serieus. Als mijn moeder iemand anders was geweest, dan was ze waarschijnlijk beleefd geweest en had ze dingen gezegd als: 'Ga nu maar en doe je best.' Maar zij kende het verschil. Zij wist wat het verschil was tussen gejammer en oprechte zorgen. Zonder het me te vertellen ging ze keer op keer naar school om de verantwoordelijken aan te sporen in actie te komen. Het resultaat was dat ik en nog een paar goede leerlingen zonder veel omhaal uit de klas werden gehaald, tests ondergingen en ongeveer een week later werden overgeplaatst naar een lichtere en keurigere klas boven, waar een glimlachende no-nonsensejuf de baas was en wist wat ze deed.

Het was een kleine, maar ingrijpende verandering. Ik kon maar niet ophouden me af te vragen wat er zou gaan gebeuren met al die kinderen die in de kelder waren achtergebleven met een leerkracht die geen les kon geven. Nu ik volwassen ben, begrijp ik dat kinderen al op heel jonge leeftijd weten wanneer ze ondergewaardeerd worden, wanneer volwassenen niet betrokken genoeg zijn om ze te helpen leren. Hun boosheid daarover kan zich manifesteren als onhandelbaarheid. Het is nauwelijks hun fout. Ze zijn geen 'slechte kinderen'. Ze proberen slechts te overleven in slechte omstandigheden. Op dat moment was ik echter alleen maar blij dat ik eraan was ontsnapt.

In de loop van de tijd begon mijn moeder er zachtjes bij me op aan te dringen dat ik naar buiten moest om met kinderen uit de buurt te spelen. Ze hoopte dat ik net zo sociaal zou worden als mijn broer. Craig had een maniertje, zoals ik al zei, om moeilijke dingen er makkelijk uit te laten zien. In die tijd werd hij steeds bekender als sensatie op de basketbalpleintjes, goedgehumeurd en lenig en

behoorlijk in de groei. Mijn vader pushte hem om mee te doen in de zwaarste competitie die hij kon vinden, wat betekende dat hij Craig later in zijn eentje naar de andere kant van de stad stuurde om met de beste jongens te spelen. Maar nu liet hij hem nog strijden tegen de talenten uit de buurt. Craig nam de bal en stak de straat over naar het Rosenblum Park, langs het klimrek en de schommel waar ik graag speelde, om door een sluiert van bomen te verdwijnen naar de andere kant van het park, waar de basketbalvelden lagen. Voor mij was het daar een donker woud vol dronkaards en boeven en misdaad, maar toen Craig regelmatig aan die kant van het park was geweest, corrigeerde hij me en zei dat er aan die kant echt niemand erg misdadig was.

Basketbal leek voor mijn broer elke deur te openen. Hij leerde hoe hij mensen die hij niet kende moest benaderen als hij mee wilde doen met hun partijtje basketbal. Hij leerde hoe hij zijn grotere, snellere tegenstanders op het veld op een vriendelijke manier kon beledigen. Het hielp ook dat hij allerlei mythen over wie wie in de buurt was en wat wat ontkrachtte, waarmee hij de mogelijkheid versterkte – iets wat lange tijd de visie van mijn vader was – dat de meeste mensen goede mensen waren, als je ze maar goed tegemoet trad. Zelfs de nietsnutten die rondhingen voor de drankzaak op de hoek glimlachten als ze Craig zagen, riepen zijn naam en gaven high fives als we langs ze liepen.

‘Hoe ken je zelfs die lui?’ vroeg ik.

‘Ik weet niet, ze kennen mij gewoon,’ zei hij dan schouderophalend. Ik was tien toen ik me eindelijk rijp genoeg achtte om me naar buiten te wagen, een beslissing die vooral werd ingegeven door verveling. Het was zomer en de school was dicht. Craig en ik namen elke dag de bus naar het Michiganmeer om deel te nemen aan een vakantiecamp, maar we waren al om vier uur terug en dan waren er nog vele uren daglicht om iets in uit te voeren. Mijn poppen waren minder interessant aan het worden en zonder airconditioning was het aan het einde van de middag ondraaglijk heet in ons apparte-

ment. Daarom ging ik met Craig mee de buurt in en ontmoette ik kinderen die ik niet van school kende. Aan de andere kant van de steeg achter ons huis stond een klein complex van zo'n vijftien woningen rond een gemeenschappelijke tuin, Euclid Parkway. Het was een soort paradijs zonder auto's maar vol kinderen die softballen en touwtjesprongen of op de veranda niets zaten te doen. Maar voordat ik werd geaccepteerd door de meisjes van mijn leeftijd die in de Parkway rondhingen, moest ik eerst een test ondergaan. Die kreeg ik in de vorm van DeeDee, een meisje dat op de nabijgelegen katholieke school zat. DeeDee was atletisch en leuk om te zien, maar keek altijd ontevreden en stond altijd klaar om met haar ogen te rollen. Vaak zat ze op de veranda van hun huis naast een ander, populairder meisje dat Deneen heette.

Deneen was altijd aardig, maar DeeDee leek me niet zo te mogen. Ik weet niet waarom. Elke keer als ik naar de Euclid Parkway ging, maakte ze kalm van die snijdende opmerkingen, alsof ik door alleen maar langs te lopen ieders dag verpestte. In de loop van de zomer gingen DeeDee's opmerkingen steeds luider klinken. Het maakte me van streek. Ik begreep dat ik kon kiezen. Ik kon gewoon doorgaan als dat nieuwe meisje dat je te grazen moest nemen, ik kon de Parkway opgeven en teruggaan naar mijn poppen thuis, of ik kon proberen DeeDee's respect te verdienen. En in die laatste keuze zat een andere: ik kon proberen DeeDee voor me te winnen met woorden, of haar de mond snoeren.

De volgende keer dat DeeDee weer eens iets opmerkte, stormde ik op haar af en wierp alles in de strijd wat mijn vader me had geleerd over hoe je een stoot uitdeelt. We vielen op de grond, armen zwaaiend door de lucht, benen schoppend, en ieder kind in de Euclid Parkway stond direct in een kringetje om ons heen, hun kreten aangewakkerd door opwinding. Ik herinner me niet wie ons uiteindelijk uit elkaar haalde, of het Deneen was of mijn broer of misschien een ouder die erbij was geroepen, maar toen het achter de rug was, was er iets veranderd. Ik was nu officieel lid van de buurtbende. DeeDee

en ik waren ongedeerd, vies en uitgeput en zouden nooit goede vriendinnen worden, maar haar respect had ik wel verdiend.

Mijn vaders Buick was nog altijd onze schuilhut, ons venster op de wereld. Op zondag en op zomeravonden maakten we tochtjes, niet met een of ander doel, maar gewoon omdat het kon. Soms kwamen we in een buurt verder naar het zuiden terecht, in een wijk die bekendstond als *Pill Hill* omdat er blijkbaar een groot aantal Afro-Amerikaanse artsen woonde. Het was een van de mooiere, rijkere delen van de South Side, waar twee auto's op de oprijlaan stonden en overal bloeiende bloembedden langs de paden waren aangelegd.

Mijn vader bezag rijke mensen altijd met enig wantrouwen. Hij had het niet zo op arrogante mensen en had gemengde gevoelens over huisbezit. Er werd door hem en mijn moeder heel even overwogen om een huis te kopen dat niet ver van Robbies huis te koop stond en ze gingen er op een dag zelfs een keer naartoe met een makelaar om het vanbinnen te bekijken, maar besloten uiteindelijk om het niet te doen. Op dat moment was ik er helemaal voor. Volgens mij zou het iets betekenen als ons gezin kon wonen in een huis van meer dan één verdieping. Maar mijn vader was van nature voorzichtig van aard, en zag in dat hij wat spaargeld moest hebben voor wanneer het minder goed ging. 'Je wilt nooit huisarm eindigen,' zei hij tegen ons en hij legde uit dat sommige mensen al hun spaargeld in een huis staken en te veel leenden, om te eindigen in een mooi huis maar zonder enige vrijheid.

Onze ouders praatten met ons alsof we volwassenen waren. Ze preekten niet, maar gaven antwoord op elke vraag die we stelden, hoe kinderlijk misschien ook. Nooit kaptten ze een discussie af omdat dat beter uitkwam. Onze gesprekken konden uren duren, vaak omdat Craig en ik elke gelegenheid aangrepen om door te zagen over dingen die we niet begrepen. Toen we klein waren, stelden we vragen als 'Waarom gaan mensen naar de wc?' of 'Waarom moet je een baan hebben?' om dan eindeloos vervolgvragen te stellen. Een van mijn eerste overwinningen volgde op een vraag die was ingegeven

door eigenbelang: ‘Waarom moeten we eieren eten bij het ontbijt?’ Waarop een uitleg volgde over de noodzaak van eiwitten, waarop ik vroeg waarom pindakaas niet telde als eiwitten, wat er uiteindelijk, na nog meer discussie, toe leidde dat mijn moeder haar ideeën over de eieren, die ik om te beginnen al niet lekker vond, veranderde. De daaropvolgende negen jaar maakte ik, omdat ik vond dat ik het verdiend had, elke ochtend een dik met pindakaas en jam belegde boterham voor het ontbijt en at ik geen enkel ei.

Toen we ouder werden hadden we het vaker over levensvragen, over ras, ongelijkheid en politiek. Mijn ouders verwachtten niet van ons dat we perfect waren. Ook maakten ze de harde, dagelijkse werkelijkheid nooit mooier dan die was. Zo kreeg Craig eens in de zomer een nieuwe fiets en reed ermee naar het Michiganmeer ten oosten van ons, naar het verharde pad langs Rainbow Beach, waar je het briesje van het water kon voelen. Hij werd daar direct opgepakt door een politieman die hem ervan verdacht dat hij die fiets gestolen had, niet bereid om te accepteren dat een zwarte jongen op eerlijke wijze aan een nieuwe fiets was gekomen. (De agent, zelf een Afro-Amerikaanse man, kreeg een scheldkanonnade van mijn moeder over zich heen en moest Craig zijn verontschuldiging aanbieden.) Wat er was gebeurd, legden onze ouders ons uit, was onrechtvaardig maar jammer genoeg heel gebruikelijk. De kleur van onze huid maakte ons kwetsbaar. Het was iets waar we altijd mee om hadden te gaan.

Mijn vaders gewoonte om met ons door Pill Hill te rijden, had ook iets te maken met ambitie. Hij zag het als een kans om ons te laten zien wat een goede opleiding kon opleveren. Mijn ouders hadden bijna hun hele leven binnen enkele vierkante kilometers van Chicago gewoond, maar ze hadden niet de verwachting dat Craig en ik daar ook zouden blijven. Voor hun huwelijk hadden ze allebei korte tijd op een openbaar college gezeten, maar waren daar lang voor hun eindexamen weer vanaf gegaan. Mijn moeder had geleerd voor onderwijzeres, maar besepte al gauw dat ze liever secretaresse

werd. Mijn vader had domweg geen geld meer om het schoolgeld te betalen en ging in militaire dienst. Er was niemand in zijn familie die hem over kon halen weer naar school te gaan, hij had geen enkel voorbeeld van hoe het leven er daarna uit zou zien. In plaats daarvan diende hij twee jaar op verschillende bases. Als het afronden van een studie en kunstenaar worden al een droom van mijn vader was geweest, dan gaf hij die droom gauw op en gebruikte hij zijn soldij om zijn jongere broer te helpen om af te studeren als architect.

Toen mijn vader eind dertig was, richtte hij zich helemaal op sparen voor zijn kinderen, voor ons. Ons gezin zou nooit huisarm worden, omdat we nooit een huis zouden bezitten. Mijn vader had een praktisch standpunt ingenomen, met het gevoel dat de financiën beperkt waren, en zijn tijd misschien ook. Als hij niet in de auto reed, liep hij met een stok.

Voordat ik van de basisschool af was, zou die stok een kruk worden en kort daarop twee krukken. Welke ziekte mijn vader ook had, die zijn spieren aantastte en zijn zenuwen kaalvrat; hij beschouwde het als zijn privéprobleem, als iets wat je zwijgend moest verdragen.

Als gezin genoten we van kleine genoemens. Als Craig en ik ons schoolrapport hadden gekregen, vierden onze ouders dit door pizza's te bestellen bij Italian Fiesta, ons favoriete restaurant. Als het erg warm was, kochten we zorgvuldig uitgekozen ijs – een grote beker chocolade, een grote beker *butter pecan* en een grote beker zwarte bessen – en deden er dagen mee. Voor de Air and Water Show die jaarlijks werd gehouden, pakten we een picknickmand in en reden we noordwaarts langs het Michiganmeer naar het afgesloten schiereiland waar het drinkwaterbedrijf lag waar mijn vader werkte. Het was een van de weinige keren per jaar dat familieleden van de werknemers door de poort mochten om op het grasveld langs het meer te zitten, waar het uitzicht op de straaljagers die in formatie over het water scheerden kon concurreren met dat van welk penthouse aan Lake Shore Drive dan ook.

Elk jaar nam mijn vader in juli een week vrij van zijn werk als

onderhoudsmonteur van de ketels van het bedrijf en persten we ons met een tante en haar kinderen, met ons zevenen, in de tweedeurs Buick en reden urenlang over de Skyway Chicago uit langs het zuidelijke puntje van het Michiganmeer, en dan verder totdat we aankwamen in White Cloud, Michigan, bij iets wat het Dukes Happy Holiday Resort heette. Er waren een spelletjeshal, een frisdrankautomaat en, het belangrijkste voor ons, een groot openluchtzwembad. We huurden een huisje met een kitchenette en brachten de dagen in en aan het water door.

Mijn ouders barbecueden, rookten sigaretten en kaartten met mijn tante, maar mijn vader nam ook lange pauzes om ons kinderen gezelschap te houden in het zwembad. Hij was knap, mijn vader, met een snor die als een zeis langs zijn mondhoeken afboog. Zijn brede borst en stevige armen waren gespierd, je kon zien dat hij ooit een sportman was geweest. Gedurende die lange middagen in het zwembad zwom hij en lachte hij en gooide hij onze kleine lichaampjes in de lucht; zijn verzwakte benen leken opeens een kleiner probleem.

Verval is vaak moeilijk meetbaar, vooral als je er zelf middenin zit. Elk jaar in september als Craig en ik terugkwamen op de Bryn Mawr Elementary, troffen we minder witte kinderen aan op het plein. Sommigen waren overgestapt naar een katholieke school in de buurt, maar velen waren naar een andere buurt verhuisd. Eerst had je de indruk dat alleen witte families vertrokken, maar dat veranderde. Het bleek al gauw dat iedereen die de middelen had om te vertrekken dat ook deed. Meestal werd het vertrek niet aangekondigd en niet uitgelegd. Dan zagen we een bord 'Te koop' voor het huis van de familie Yacker staan of een verhuishwagen voor dat van Teddy en wisten we hoe het verder zou gaan.

Het moeilijkste moment voor mijn moeder was misschien wel toen haar vriendin Velma Stewart aankondigde dat zij en haar man een aanbetaling hadden gedaan op een huis in een voorstad genaamd Park Forest. De Stewarts hadden twee kinderen en woonden een blok verderop aan Euclid Avenue. Net als wij hadden ze het ap-

partement gehuurd. Mevrouw Stewart had een fantastisch gevoel voor humor en een luide lach, waardoor mijn moeder zich tot haar aangetrokken voelde. Ze wisselden recepten en nieuwtjes uit, maar deden niet mee aan het geroddel van de andere moeders. De zoon van de Stewarts, Donny, was even oud als Craig en net zo sportief, waardoor zij zich direct verbonden voelden. Haar dochter, Pamela, was al een tiener en had voor mij niet zoveel belangstelling, maar ik vond alle tieners interessant. Van meneer Stewart herinner ik me niet veel, behalve dat hij in een bestelauto reed van een van de grote bakkerijen in de stad en dat hij en zijn vrouw en hun kinderen tot de allerlichtste zwarte mensen behoorden die ik ooit heb ontmoet.

Van hoe ze zich een huis in een voorstad konden veroorloven, had ik geen idee. Park Forest was een van Amerika's volledig geplande gemeenschappen, met winkelcentra, kerken, scholen en parken, prefab woningen en standaardtuinjes. En er golden regels voor het aantal zwarte gezinnen dat in elk blok mocht wonen, hoewel het quotasysteem tegen de tijd dat de Stewarts erheen gingen, blijkbaar was losgelaten.

Niet lang nadat ze waren verhuisd, nodigden de Stewarts ons uit om op een vrije dag van mijn vader op bezoek te komen. Wij vonden het geweldig. Voor ons zou het een nieuw soort uitje zijn, een kans om een glimp op te vangen van de voorstad. We reden met ons vieren in de Buick over de snelweg naar het zuiden en verlieten Chicago; na ongeveer veertig minuten gingen we de snelweg af om uit te komen bij een grijs winkelvein. Al gauw slingerden we op de routebeschrijving van mevrouw Stewart door een netwerk van stille straten met huizen die allemaal op elkaar leken.

‘Waarom zou iemand nou helemaal hier willen wonen?’ vroeg mijn vader zich hardop af, terwijl hij over het dashboard tuurde. Ik zag er ook de zin niet van in. Zo ver ik kon zien stonden nergens hoge bomen zoals de reusachtige eik die voor mijn slaapkamerraam thuis stond. Alles in Park Forest was nieuw en weids en stil. Op geen enkele hoek was een drankzaak waarvoor haveloze kerels rondhin-

gen. Er waren geen toeterende auto's of sirenes. Er klonk uit geen enkele keuken muziek. Het leek wel of alle ramen van de huizen dichtzaten.

Craig zou zich ons bezoek herinneren als fantastisch, omdat hij de hele dag had gebasketbald op de kale pleintjes onder de blauwe hemel met Donny Stewart en zijn nieuwe clubje voorstadbroeders. Mijn ouders praatten gezellig bij met de Stewarts en ik liep achter Pamela aan, vergaapte me aan haar haren, haar lichte huid en haar tienersieraden. Op een gegeven tijdstip aten we samen het mid-dageten.

Het was al avond toen we afscheid namen. Daarna liepen we in de schemering naar de stoeprand waar mijn vader de auto geparkeerd had. Craig was zweterig en bekaf na al dat geren van hem. Ook ik was moe en klaar om naar huis te gaan. Er was iets aan die plaats waardoor ik gespannen was. Ik hield niet van voorsteden, maar ik kon niet precies uitleggen waarom niet.

Later zou mijn moeder iets over de Stewarts en hun nieuwe gemeenschap opmerken op basis van het gegeven dat zo'n beetje al hun burens wit leken te zijn.

'Ik vraag me af,' zei ze, 'of niemand wist dat ze een zwart gezin zijn, totdat wij op bezoek kwamen.'

Ze dacht dat wij hen misschien zonder opzet hadden ontmaskerd zoals we uit de South Side waren gekomen met een housewarming-geschenk en onze overduidelijk zwarte huid. Zelfs als de Stewarts niet bewust hun ras wilden verbloemen, dan zouden ze er vermoedelijk ook niet over praten met hun nieuwe burens. Welke sfeer er ook in hun blok heerste, zij hadden die niet verstoord. Tenminste niet totdat wij op bezoek waren gekomen.

Keek er iemand achter een raam toe toen mijn vader die avond naar onze auto liep? Was er ergens achter een gordijn een schaduw te zien van iemand die wachtte op wat er ging gebeuren? Ik zal het nooit weten. Ik herinner me alleen hoe mijn vaders lichaam enigszins verstarde toen hij aan de bestuurderskant kwam en het zag. Iemand

had een kras gemaakt langs de zijkant van zijn geliefde Buick, een smalle, lelijke gleuf die over de deur tot de vin van de auto liep. Het was gedaan met een sleutel of een steen en zeker niet per ongeluk.

Ik zei al dat mijn vader iemand was die nooit klaagde over kleine of grote dingen, die vrolijk dingen at die hij vies vond als ze werden opgediend, die na het horen van wat goedbeschouwd een doodvonnis was gewoon doorging. Dit met de auto was niet anders. Als er een manier was om ertegen te strijden, als er een deur was om die als reactie in te trappen, dan zou mijn vader dat toch niet hebben gedaan.

‘Wel verdorie,’ zei hij voordat hij de deur van het slot deed.

We reden die avond terug naar de stad zonder veel discussie over wat er was gebeurd. Het was misschien ook wel te vermoeiend om het te analyseren. Hoe dan ook, met de voorsteden waren we helemaal klaar. Mijn vader moest de volgende dag naar zijn werk met de auto zoals die eruitzag en ik weet zeker dat hem dat niet lekker zat. Maar de kras in de lak zat er niet lang. Zo gauw hij er tijd voor had, bracht hij de auto naar de spuiterij en liet hem weghalen.